

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОШУКОВОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування та розвиток пошукової навчально-пізнавальної діяльності школярів – одна з актуальних проблем сьогодення. Формування творчої пошукової активності, ініціативи відбувається під впливом суспільства, але розвиток суспільства – процес безперервний. Це постійне оновлення і ускладнення всіх умов і сторін життя, і діяльності людини, нові проблеми міжнародного і внутрішнього життя суспільства, нові наукові відкриття, стрімкий науково – технічний прогрес, зміна праці під впливом змінюваних умов життя – все це ставить перед вчителем та учнем нові та більш складні завдання. Їх пошук і вирішення активно здійснюється наукою і практикою.

Активізація пошукової навчально-пізнавальної діяльності є процесом і результатом стимулювання активності школярів в пізнавальній діяльності. Даній проблемі приділяється значна увага психологами, педагогами та методистами (Н. Бібік, В. Білий, Т. Шушара, Л. Ніколенко, Г. Коберник, В. Лозова, О. Зозуля, Т. Головань та ін.).

Мета статті – проаналізувати методичні особливості керівництва пошукової навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках «Я у світі».

На сучасному етапі розвитку суспільства зросло значення початкової освіти, як підготовчої ланки до наступного навчання школярів. Це, з одного боку, ще більше підносить важливість даної проблеми, а з другого вимагає від класоводів оптимального впливу на формування особистості учня, який в цьому віці є найбільш сприятливим до виховання. В молодших класах в учнів формуються основні інтелектуальні уміння, необхідні для успішного оволодіння курсом початкової школи, розвитком пізнавальної активності і здібностей; зміцненню їх умінь і навичок, активного засвоєння та осмислення навчального матеріалу. Найважливішою умовою формування цих умінь є підвищення пошукової навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Перш за все, потрібно зауважити, що формування в молодших школярів навиків пошукової діяльності має відбуватися у руслі розвивального навчання. Розвивальне навчання – не просто один з нових методів навчання, воно є праобразом принципово нової системи освіти. В основі розвивального навчання лежить уявлення про розвиток дитини як суб'єкта особистої діяльності. Тому головна мета вчителя – забезпечити її розвиток, вивчити особисті навчально-пізнавальні можливості учня, визначити індивідуальні зони його найближчого розвитку та допомогти формуванню ще не сформованих здібностей [1, с. 13]. Головною метою розвивального навчання є формування активного, самостійного, творчого мислення учнів і на цій основі поступового переходу до самостійного навчання. Завданням розвивального навчання є формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до подальшого пізнання і самостійних дій, з певними навичками і творчими здібностями.

Отже, проблему організації пошукової навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів потрібно вирішувати на новому рівні. Виникла необхідність в розробці науково-обґрунтованої системи засобів організації пошукової навчально-пізнавальної діяльності і у виявленні дидактичних умов її реалізації в шкільній практиці. Важливо підібрати такі методи навчання, які б сприяли ефективності навчання, активізували пошукову навчально-пізнавальну діяльність молодших школярів.

Роль пошукової навчально-пізнавальної діяльності у розвитку особистості учнів природно зумовлює постійний інтерес педагогів-практиків до цієї проблеми. Неможливо охарактеризувати всі методи формування пошукової навчально-пізнавальної діяльності школярів у зв'язку з їх різноманітністю.

Однак, можна назвати ті методи формування пошукової навчально-пізнавальної діяльності, які є найвагомішими. До таких належать: частково-пошуковий метод, проблемного навчання, проектно-пошуковий, метод активного навчання, самостійна робота школярів. Виділення саме цих методів як основних зумовлене тим, що проблемність лежить в основі пошукової навчально-пошукової діяльності, а самостійна робота та метод проектів є формою реалізації цього підходу.

Більшу перевагу вчителі початкової школи надають *частково-пошуковому методу*. Виклад навчального матеріалу здійснюється у процесі евристичної бесіди, яка використовується на всіх етапах уроку. Рекомендуємо вчителям під час опрацювання теми «Правила життя в суспільстві. Права й обов'язки» застосовувати бесіду на тему «Наша країна – Україна». Мета даної бесіди передбачатиме розширення знань про найпростіші права й обов'язки людини в Україні (рівноправність людей, право кожного на працю, захист, відпочинок, право на освіту); виховання турботливого ставлення до довкілля, культурної спадщини.

Необхідно вказати і на такі особливості роботи на уроках курсу «Я у світі», як використання зв'язку навчання з життям, який забезпечує *метод проблемного навчання*. Проблемне навчання – один із засобів розвитку розумових сил учнів, їх самостійності та активності, творчого мислення. Воно забезпечує міцне засвоєння знань, робить навчальну діяльність захоплюючою, оскільки вчить долати труднощі самостійно. Проблема ситуація виникає в тому випадку, коли в процесі навчальної діяльності учень зіткнувся з чимось невідомим, незрозумілим.

Щодо способів розв'язання виділяють такі проблеми: фронтальна – проблема, яку ставлять перед усім класом і вирішують зусиллями всіх учнів; групова – вирішується окремою групою учнів. Групи можуть розв'язувати одну загальну або кожна свою окрему проблему; індивідуальна – проблема, яку ставить сам учень або вчитель, але як правило, вирішує учень самостійно. Важливими компонентами проблемного навчання є проблема ситуація, задача, запитання для оволодіння якою учень або колектив мають знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій [2, с. 68]

Для формування пошукової навчально-пізнавальної діяльності учнів широко використовуються і різноманітні засоби наочності, включаючи кіно- і діафільми, відеозаписи і телебачення. Однак, в масовій практиці наочність використовується головним чином як ілюстрація до розповіді вчителя. За певних дидактичних умов пошукову навчально-пізнавальну діяльність, самостійність мислення викликає застосування наочності, а саме, використання демонстрації та спостереження у структурі уроку. Це сприяє загостренню уваги дітей на вузлових моментах уроку, уточненню й розширенню уявлень і понять дітей, активізації процесів сприймання, пам'яті, мислення. Демонстрація і спостереження підтримує працездатність учнів та їх інтерес до навчання [3, с. 34-36].

З метою розвитку пошукової навчально-пізнавальної діяльності школярів пропонуємо проводити роботу на уроці з використанням *самостійних робіт* у курсі «Я у світі». Зосереджуємо увагу на тому, що самостійну роботу потрібно застосовувати не тільки на етапі закріплення, але й на етапах сприйняття, усвідомлення, засвоєння учнями нових знань.

Повноцінна пошукова навчально-пізнавальна діяльність досягається при застосуванні *методу активного навчання*. Цей метод на уроці варто втілювати за допомогою створення змагальних ситуацій з введенням ігрових моментів. Дидактична гра дає змогу яскраво зреалізувати всі провідні функції навчання: освітню, виховну та розвивальну. Використання ігор допомагає сформувати пізнавальну самостійність – якість особистості, що проявляється у готовності власними силами здійснити цілеспрямовану пізнавальну діяльність [5, с. 3-5].

Не менш важливим методом є *проектно-пошуковий*. Суть якого полягає в тому, що у зв'язку з вивченням окремих тем навчального курсу «Я у світі» учні намічають проекти визначених робіт, під час виконання яких застосовуються отримані ними раніше знання. Перевагами застосування проектно-пошукового методу є: розвиток ініціативи, залучення до планової роботи, до обліку всіх видів труднощів, формування вміння розраховувати свої сили в процесі навчальних занять, а також залучення до самостійної роботи. Участь в проектуванні розвиває дослідницькі та творчі здібності, здатність до самовизначення, вміння самостійно конструювати свої знання, здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, вміння планувати свою роботу та презентувати її.

Вище наведені методи та засоби навчання забезпечують на уроці «Я у світі» організацію пошукової навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. Сприяють розвитку пізнавальних інтересів в учнів; відбувається мотивування, з'являється задоволення від діяльності, адже учні бачать результат своєї праці; розвивається вміння співробітництва; встановлюються зв'язки із життєвим досвідом; розвивається саморегуляція в діяльності та вміння ставити мету і досягати її.

Список використаної літератури

1. Захарова Н. І. Пізнавальні завдання формують в учнів загально пізнавальні вміння / Н. І. Захарова // Початкова школа. – 2001. - №1. – С. 67-70.
2. Коберник. Г. І. Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів / Г. І. Коберник. - Дніпропетровськ: Видавництво ДДУ, 1996. – 140 с.
3. Костюк Г. С. Педагогічні умови поліпшення якості уроку / У кн. : Психологічні умови поліпшення якості уроку / [за ред. Г. С. Костюка та І. О. Синиці]. – К. : Радянська школа, 1989. – С. 3-16.
4. Ніколенко Л. Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів / Л. Т. Ніколенко // Початкова школа, 1990. - №3. – С. 2-9.